

MEDIUM

„Dramatopisanie” to tylko jedna z dziedzin aktywności twórczej duetu Amanita Muskaria. Zawodową specjalnością Moniki Muskały, która od 1993 roku mieszka w Austrii, jest tłumaczenie literatury niemieckojęzycznej. Swoją profesję definiuje następująco:

Przekład to twórczość literacka niesłychanie wymagająca, ale jednak dosyć bezpieczna. Udziela się swojego pióra komuś innemu, jest się medium, interpretatorem. W muzyce mówi się: wykonawcą. Tłumacząc utwór, wykonuję go w swoim języku, w swojej interpretacji. To innego rodzaju odpowiedzialność.

Jej uwagę zwracają autorzy posługujący się niebanalnym językiem, który ma własną melodię i rytm. To wyjaśnia przekłady utworów Wernera Schwaba, Heinera Müllera, Thomasa Bernharda, Elfriede Jelinek. Szczególnie ciekawa historia wiąże się z *Prezydentkami* Schwaba. Nim przeczytała tekst, Muskała obejrzała jego inscenizację w wiedeńskim Burgtheater. Był rok 1994, kilka miesięcy po śmierci 36-letniego autora. Wcześniej ten sam teatr odrzucił jego dramat, uznając go za niesceniczny, pełen prymitywnych dialogów i obscenicznej fantazji. Przedstawienie zachwyciło Muskałę i stało się dla niej źródłem inspiracji: „Gdybym nie widziała spektaklu, gdybym przeczytała tekst, nie słysząc go wcześniej ze sceny, to nie wiem, czy bym go dobrze wtedy rozczytała, czy by mnie tak zafascynował. Ale aktorki mówiły w taki sposób, jakby *Schwabdeutsch* był całkiem normalnym językiem, ta cała sztuczność taka oczywista, taka naturalna, co było niesłychanie komiczne. To był klucz!”. Przekład początkującej tłumaczki odrzuciło wiele polskich teatrów, a pierwszym odważnym okazał się Tomasz Dutkiewicz (1997). Najbardziej znaną inscenizację przygotował jednak we Wrocławiu Krystian Lupa (1999). Spektakl, w którym występują Bożena Baranowska, Halina Rasiakówna i Ewa Skibińska zagrano blisko 300 razy.

Dla Muskały jest istotne, czy utwór, który tłumaczy ukaże się drukiem, czy trafi prosto na scenę:

Jeśli dramat ma być wydany, to mam świadomość, że będzie przede wszystkim odbierany jako tekst literacki, a tu obowiązują nieco inne normy. Natomiast jeśli zamawia u mnie teatr, zamawia reżyser, to ja jeszcze przed przełożeniem pierwszego zdania lubię wiedzieć, jak on to będzie robił, jaka to będzie inscenizacja, jak on sobie wyobraża scenografię, czy będzie bardziej klasycznie, czy bardziej nowocześnie, w pustej przestrzeni czy wręcz przeciwnie.

Tłumaczka ma za sobą także praktyczne doświadczenia teatralne – pracowała jako dramaturg przy spektaklach Michała Borczucha (*Lulu* Franka Wedekinda), Jana Klaty (*Kazimierz i Karolina* Ödöna von Horvatha), Katarzyny Kalwat (*Rechnitz. Opera* z tekstem Elfriede Jelinek i muzyką Wojtka Blecharza). Trafnie zauważa, że twórcę przekładu i dramaturgii łączy naturalna zależność. Z uwagi na miesiące spędzone na przenikaniu tkanki tekstu, może on skutecznie pomóc reżyserowi w odczytywaniu jego znaczeń, a także poszukiwać wraz z nim współczesnych konotacji i obrazów w zgodzie z przekonaniem, że teatr to nie muzeum, lecz nie może w nim zabraknąć ducha autora.

Monika Muskała jest cenioną specjalistką i odebrała niejedno zawodowe wyróżnienie (m.in. Literacką Nagrodę Stowarzyszenia Autorów ZAIKS 2016, Nagrodę im. Karla Dedeciusa 2019).

Monika Muskała

Między „Placem Bohaterów” a „Rechnitz”.

Austriackie rozliczenia

Korporacja Ha!art 2016

Projekt okładki: Przemek Czepurko

Książka *Między „Placem Bohaterów” a „Rechnitz”. Austriackie rozliczenia* (2016) przyniosła jej Górnośląską Nagrodę Literacką „Juliusz” i nagrodę translatorską „Literatury na Świecie” (była również nominowana do Nagrody Literackiej „Nike” i Nagrody Literackiej GDYNIA). Mimo to, pozycję tłumacza w Polsce wciąż postrzega jako słabą, m.in. za sprawą zarobków na poziomie sprzed dwóch dekad. Do pozytywnych zjawisk zalicza natomiast coraz większą widoczność autorów przekładów w życiu publicznym. Składa się na nią aktywność Stowarzyszenia Tłumaczy Literatury, dobra zmiana nawyków wśród dziennikarzy i recenzentów, którzy piszą o autorach przekładów oraz powołanie festiwalu literackiego poświęconego sztuce translacji „Odnalezione w tłumaczeniu”.

Źródła:

Monika Muskała, *Werner Schwab w Burgtheater*, „Dialog” nr 12/1994

Monika Muskała, Joanna Biernacka-Płoska, *Bez formy rzeczywistość jest amebą*,

https://www.zaiksteatr.pl/502,196,miedzynarodowy_dzien_muzyki, dostęp: 08.08.2020

Tłumacz – to brzmi dumnie? Kwestionariusz tłumaczy – Monika Muskała, oprac. Paulina

Małochleb, <http://www.ksiazkinaostro.pl/tlumacz-to-brzmi-dumnie-kwestionariusz-tlumaczy-monika-muskala/>, dostęp: 08.08.2020

Strona internetowa Gdańskich Spotkań Literackich „Odnalezione w tłumaczeniu”:

<http://odnalezionewtlumaczeniu.pl/idea/>, dostęp: 08.08.2020

Opracowanie hasła: Kamila Łapicka